

Wstęp — Wacław Długoborski	11
--------------------------------------	----

CZĘŚĆ I. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE I BOGACTWA NATURALNE — *Kazimierz Królikowski*

1. Położenie geograficzne	23
2. Budowa geologiczna i bogactwa naturalne	24
3. Rzeźba powierzchni terenu	31
4. Klimat	33
5. Stosunki wodne	35
6. Gleby i pokrycie terenu	37

CZĘŚĆ II. POWSTANIE I ROZWÓJ BYTOMIA FEUDALNEGO (DO 1806 ROKU)

Rozdział I

BYTOM PRZEDŁOKACYJNY — *Władysław Dziewulski*

1. Najstarsze ślady człowieka i osadnictwa	43
2. Gród wczesnofeudalny	45
3. Przynależność polityczna Bytomia i regionu	47
4. Pierwsze osady miejskie i ich zabudowa	48
5. Zajęcia mieszkańców	52
6. Bytom jako ośrodek regionalny	54

Rozdział II

ROZWÓJ MIASTA W ŚREDNIOWIECZU (1254—1532) — *Władysław Dziewulski*

1. Lokacja	56
2. Przemiany polityczne i prawno-ustrojowe	58
3. Rzemiosło, handel, rolnictwo	61
4. Rozkwit i upadek górnictwa	64
5. Ludność, jej skład zawodowo-społeczny i narodowościowy	68
6. Zabudowa i rozwój przestrzenny	69
7. Obyczaje i kultura umysłowa mieszczaństwa	72

Rozdział III

BYTOM POD ZWIERZCHNOŚCIĄ NIEMIECKICH FEUDAŁÓW (1532—1740) — *Władysław Dziewulski*

1. Rządy Hohenzollernów	75
2. Reformacja w Bytomiu	77
3. Wojny i przekazanie miasta Donnersmarckom	79
4. Walka mieszczaństwa z Donnersmarckami	81
5. Zwycięstwo kontrreformacji	86
6. Załamania rzemiosła i wzmoczenie handlu z Rzeczypospolitą w XVI i w pierwszej połowie XVII wieku	89
7. Odrodzenie górnictwa	91
8. Życie gospodarcze po wojnie trzydziestoletniej	93
9. Stosunki demograficzne i społeczne	95
10. Dominacja elementu polskiego	97
11. Zabudowa i zagospodarowanie miasta	100

12. Obyczaje mieszczan	103
13. Oświata i kultura umysłowa	105

Rozdział IV

PRZEJŚCIE POD PANOWANIE PRUSKIE I POCZĄTKI KAPITALIZMU (1741—1806) — Władysław

Dziewulski

1. Rządy pruskie i ich wpływ na sytuację miasta	108
2. Nowe elementy w życiu gospodarczym miasta	111
3. Wzrost liczby i zmiany w składzie narodowo-społecznym ludności	116
4. Stosunki wyznaniowe	119
5. Stagnacja układu przestrzennego	121
6. Zabudowa i próby jej modernizacji	122
7. Kultura materialna i obyczaje mieszkańców	123
8. Szkolnictwo	125

CZĘŚĆ III. INDUSTRIALIZACJA I NARODZINY MIASTA KAPITALISTYCZNEGO 1807—1870 — Wacław Długoborski

Rozdział I

WOJNY NAPOLEOŃSKIE I REFORMY STEINA-HARDENBERGA (1806—1815)

1. Wojsko polskie w Bytomiu	129
2. Ciężary wojenne i położenie mieszkańców	131
3. Ustawa o miastach i nowa rada miejska	134
4. Stosunek mieszczan do państwa pruskiego	137
5. Spadek liczby ludności i jej zubożenie	138

Rozdział II

ZYCIE GOSPODARCZE

1. Upadek tradycyjnych gałęzi gospodarki	141
2. Nowe rodzaje handlu i spedycji	145
3. Rozwój i załamanie przemysłu cynkowego	148
4. Ponowne ożywienie inwestycji górniczo-hutniczych	151
5. Wypieranie kapitałów mieszczańskich z przemysłu ciężkiego	154
6. Nowe gałęzie przemysłu, handlu i rzemiosła	157
7. Wzrost funkcji dyspozycyjnej	161
8. Rolnictwo	166

Rozdział III

STOSUNKI DEMOGRAFICZNE, SPOŁECZNE I NARODOWOŚCIOWE

1. Źródła przyrostu ludności	169
2. Przyrost wędrowności	173
3. Liczebna dominacja drobnomieszczaństwa i początki proletariatu przemysłowego	176
4. Kształtowanie się kapitalistycznej struktury społecznej	179
5. Bezrobotni i ludzie z marginesu społecznego	182
6. Początki wielkiej burżuazji	183
7. Warunki życiowe mas pracujących	187
8. Pijaństwo i ruch trzeźwości	191
9. Zmiany w składzie narodowościowym mieszkańców	194
10. Czynniki germanizacji ludności	197
11. Stosunki narodowościowe w rejonie podmiejskim	200

Rozdział IV

BUDOWNICTWO I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENI MIEJSKIEJ

1. Zabudowa miasta do lat czterdziestych XIX wieku	202
2. Rozwój i rola przedmieść	205
3. Ożywienie ruchu budowlanego po 1840 roku	207
4. Działalność budowlana władz miejskich	208
5. Modernizacja ulic i ogólny wygląd miasta	209

6. Zaopatrzenie miasta w wodę	212
7. Rozwój sieci kolejowej wokół miasta	213
8. Drogi przelotowe	216
9. Drogi lokalne	217

Rozdział V

STOSUNKI POLITYCZNE, OŚWIATA I KULTURA

1. Przemiany ustroju i budżetu miasta	220
2. Echa powstania listopadowego i blokada miasta w 1831 roku	225
3. Wybuch rewolucji 1848 roku i pierwsze wystąpienia robotnicze	230
4. Bytom jako ośrodek polskiego ruchu narodowego	236
5. Upadek rewolucji i życie polityczne po 1849 roku	240
6. Rozwój oświaty i kultury umysłowej w mieście	244
7. Obyczaje i kultura ludności podmiejskiej	251

CZĘŚĆ IV. BYTOM W OKRESIE PRZYNALEŻNOŚCI DO RZESZY NIEMIECKIEJ 1870—1945

Rozdział I

ZYCIE GOSPODARCZE DO 1921 ROKU — *Alfred Sulik*

1. Główne linie rozwojowe przemysłu ciężkiego	259
2. Górnictwo węgla kamiennego	260
3. Górnictwo rud	263
4. Hutnictwo cynku i żelaza	266
5. Drobnny przemysł przetwórczy i rzemiosło	268
6. Handel i ruch graniczny	270
7. Banki i kredyt	273
8. Rolnictwo	275
9. Przekształcenie funkcji dyspozycyjnej	276

Rozdział II

NOWE SPOŁECZEŃSTWO MIASTA I REGIONU — *Alfred Sulik, Józef Ligęza*

1. Przyrost ludności i jego źródła	278
2. Zmiany w składzie zawodowym i społecznym	283
3. Warunki pracy i płace robotników	288
4. Sytuacja mieszkaniowa mas pracujących	292
5. Życie codzienne mieszkańców	296
6. Obyczaje i kultura duchowa warstw pracujących	298
7. Polityka germanizacyjna i jej wpływ na stosunki narodowościowe	305

Rozdział III

BYTOM JAKO OŚRODEK WALKI O WYZWOLENIE SPOŁECZNE I NARODOWE (DO 1914 ROKU) —

Barbara Szerer

1. Bracia Przyniczyńscy i początki ruchu polskiego	309
2. Pierwsze strajki i organizacje robotnicze	313
3. Klasowy ruch zawodowy do połowy lat dziewięćdziesiątych	317
4. Społeczne i kulturalne organizacje polskiego mieszczaństwa	320
5. Przemiany w postawie politycznej ludności na przełomie XIX i XX wieku	326
6. Bytomski Sekretariat Robotniczy i Związek Wzajemnej Pomocy	328
7. Wybory parlamentarne 1903 roku	332
8. Echa rewolucji 1905—1907 i okrzepnięcie ruchu robotniczego	336
9. Walki polityczne w latach 1907—1912	342
10. Powszechny strajk górników w 1913 roku	346
11. Rozłam w ruchu socjalistycznym	351

Rozdział IV

LATA I WOJNY ŚWIATOWEJ I WALKI O POŁĄCZENIE ŚLĄSKA Z MACIERZĄ (1914—1921)

Franciszek Biały, Barbara Szererowa, Bogumiła Woźna

1. Wpływ wojny na sytuację przemysłu i położenie mas pracujących	354
--	-----

2. Wystąpienia robotników w pierwszej fazie wojny (1914—1916)	357
3. Rozwój ruchu robotniczego w latach 1917—1918	361
4. Rewolucja listopadowa i nowy etap walki o wyzwolenie narodowe	365
5. Działalność bytomskich komunistów i ruch strajkowy w początkach 1919 roku	369
6. Pierwsze powstanie śląskie	374
7. Bytomski Komisariat Plebiscytowy i mobilizacja społeczeństwa polskiego	378
8. Bytom w drugim powstaniu śląskim	382
9. Plebiscyt i trzecie powstanie	384

Rozdział V

STOSUNKI EKONOMICZNO-SPOŁECZNE W WARUNKACH PODZIAŁU GÓRNEGO ŚLĄSKA W LATACH 1922—1939 — *Allred Sulik*

1. Wpływ podziału na sytuację gospodarczą miasta i wzrost funkcji dyspozycyjnej	388
2. Pomyślna koniunktura w górnictwie i jej aspekty polityczne (do 1929 roku)	391
3. Przemysł ciężki Bytomia w okresie kryzysu i hitlerowskiej koniunktury zbrojeniowej (1929—1939)	394
4. Przemysł przetwórczy — średni i drobny. Rzemiosło	398
5. Rozwój handlu w warunkach ożywienia małego ruchu granicznego	402
6. Bankowość i kredyt	408
7. Demograficzne skutki podziału i ruch ludności	410
8. Zmiany w strukturze zawodowej i społecznej	415
9. Położenie mas pracujących i problem bezrobocia	420
10. Zmiany w warunkach mieszkaniowych w porównaniu z okresem przed 1914 rokiem	424

Rozdział VI

WALKA Z UCISKIEM NARODOWYM I SPOŁECZNYM W LATACH 1922—1939 — *Wacław Długoborski, Jerzy Pabisz*

1. Stosunki narodowościowe	428
2. Układ sił politycznych w mieście i w powiecie	430
3. Ruch związkowy i wystąpienia strajkowe w latach 1922—1929	439
4. Sytuacja polityczna ludności polskiej w dobie Republiki Weimarskiej	444
5. Odbudowa organizacji polskich i ich działalność do 1933 roku	449
6. Walka o polską oświatę	457
7. Walka z kryzysem, bezrobociem i groźbą faszyzmu w latach 1929—1932	462
8. Ruch antyfaszystowski w latach 1933—1939	466
9. Wzmocnienie ucisku narodowego i działalność organizacji polskich w latach 1933—1939	469
10. Gimnazjum Polskie i jego rola w życiu miasta	476

Rozdział VII

PRZESTRZEŃ, ZABUDOWA, GOSPODARKA KOMUNALNA — *Allred Sulik*

1. Wzrost przestrzeni miejskiej i terenów zielonych	482
2. Postępy zabudowy w okresie kapitalistycznej industrializacji (do 1914 roku)	484
3. Próby uporządkowania układu przestrzennego miasta (1922—1939) i jego charakterystyka	488
4. Bytom w sieci komunikacyjnej Zagłębia Górnośląskiego	493
5. Wewnętrzny układ komunikacyjny miasta	496
6. Gospodarka komunalna	498
7. Zaopatrzenie w wodę. Wodociągi i kanalizacja	501
8. Rozwój sieci energetycznej (elektryczność i gaz)	504

Rozdział VIII

BYTOM W OKRESIE II WOJNY ŚWIATOWEJ — *Wacław Długoborski*

1. Wybuch wojny i wzmocnienie terroru hitlerowskiego	507
--	-----